

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ADMINISTRATION BASED ON GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES AFFECTING THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS IN NAKHOM PHANOM PROVINCE

พระเชลิมชัย นาคเสโน (ทิศแดง)¹, วรวุฒิ อินทนนท์², กชกร เดชะคำภู³

Phra Chelermchai Nakaseno (Thisdaeng)¹, Worawut Inthanon², Kotchakorn Dechakhamphu³

^{1,2,3} สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

^{1,2,3} Department of Public and Private Management, Faculty of Liberal Arts and Science,
Nakhon Phanom University

Corresponding author E-mail: chelimchaythisdaeng@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 3) แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ผู้ปกครอง ไวยาวัจกร บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 327 รูป/คน ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบผลดังนี้ 1) ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก และระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง 2) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการบริหารคณะสงฆ์ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุดไปหาน้อย คือ หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า ตามลำดับ สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้ร้อยละ 68 และ 3) แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง ยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัย (2) ด้านการศาสนศึกษา พัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถทางธรรม (3) ด้านการเผยแผ่ มีความพร้อมด้านบุคลากรและด้านเทคโนโลยี (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้การสงเคราะห์ พระภิกษุ สามเณร ประชาชนให้ได้รับการศึกษา (5) ด้านการสาธารณูปการ ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานพัฒนาวัด (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่งเสริมช่วยเหลือวัด พระภิกษุ สามเณร ประชาชน

คำสำคัญ: การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล; การบริหารกิจการคณะสงฆ์

ABSTRACT

The objectives of this research were to study: 1) The level of administration based on the principles of good governance and the administration of Sangha affairs. 2) The administration based on the principles of good governance affecting the administration of Sangha affairs. 3) The appropriate approaches to increase the efficiency of Sangha affairs administration were mixed research. The sample group consisted of Buddhist ecclesiastical official monks and the administrative sangha, churchwardens, personnel from the Office of Buddhism totaling 327 monks/persons using a stratified random sampling method and 15 key informants by purposive selection. The instruments used were the questionnaire and interview forms. The statistics for data analysis were mean, standard deviation, stepwise multiple regression, qualitative research by content analysis. The research findings were as follows: 1) The level of administration based on good governance principles was at a high level and the level of Sangha administration was at a moderate level. 2) The administration based on good governance principles affecting the Sangha administration had a high relationship with statistical significance at 0.05 level. The aspect with the most predictive power to the least was responsibility, virtue, and value respectively could jointly predict the administration of Sangha affairs at 68 percent, and 3) an appropriate approach to increase the efficiency of the Sangha administration in all 6 aspects as follows: (1) The aspect of administration by adhering to the principles of dharma and discipline. (2) Religious education developing personnel with religious abilities. (3) Dissemination with the readiness of personnel and technology. (4) Educational welfare by providing assistance to monks, novices and people to receive education. (5) Public facilities by adhering to the principles of good governance in the administration of temple development. (6) Public welfare promotion by helping temples, monks, novices and people.

Keywords: Administration Based on Good Governance Principles; Sangha Administration

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันในประเทศไทยคณะสงฆ์สาวกที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา และสาวกในพุทธศาสนากระจัดกระจายกันอยู่ทั่วประเทศไทย โดยมีที่สำนักอาศัยอยู่ในวัดเป็นหลัก ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองสูงสุดให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นมี 6 ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนาศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความถูกต้อง และตามหลักพระธรรมวินัย (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548) โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการและการจัดรูปแบบการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ไทยส่วนภูมิภาค ศูนย์รวมอยู่ที่จังหวัด ซึ่งบุคลากรในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ การบริหารงานที่รวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561) ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องขาดประสิทธิภาพ ประกอบกับพระสงฆ์ขาดการศึกษาพระธรรมวินัยในทางที่ถูกต้อง จึงเกิดปัญหาของคณะสงฆ์ในการบริหารจัดการด้านต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาแนวทางหรือวิธีการมาปรับปรุงยกระดับใช้กับองค์กร โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ คือ

1) หลัก นิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า (พระราชบัญญัติรัฐ (เสริมชัย ชยมงคล), 2548)

สำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ยังเกิดปัญหาด้านการปกครอง การก่อสร้างและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ทั่วถึง สถานที่ของวัดจัดการไม่เรียบร้อยไม่เป็นสัดส่วน ขาดการมีส่วนร่วมในการทำงาน ผู้นำคณะสงฆ์บางรูปไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา (พระสมมติ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร, 2561) กล่าวว่า การบริหารวัดที่ดีคือการปกครองการบังคับบัญชากำกับดูแลการให้คำแนะนำให้การ สั่งสอนภิกษุและชี้แนะหลักธรรมแก่ฆราวาส ให้มีความเป็นระเบียบ อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ชอบธรรมตามพระธรรมวินัย คณะสงฆ์จึงตระหนักและให้ความสำคัญหาทางเลือก มาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความมั่นคงในพระพุทธศาสนา การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งทางเลือกที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระครูโพธิจิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุบุญญ), 2561) สอดคล้องกับพระมหาสุริยา ฐิตสีโล (2561) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานด้านศาสนศึกษาในเขตอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่เกิดขึ้นคือ 1. ด้านการปกครองที่สำคัญมี 2 ประเด็น 1.1 การที่พระสังฆาธิการยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง 1.2 คณะสงฆ์ไม่มีงบประมาณในการบริหารงาน 2. ด้านการศาสนศึกษา ผู้เรียนพระปริยัติธรรมได้ลดลง ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม 4. ด้านการเผยแผ่ ควรใช้จุดเด่นหรือข้อดีสื่อออนไลน์ทำงานในการเผยแผ่ 5. ด้านสาธารณูปการ วิเคราะห์อาคารสิ่งปลูกสร้างว่าควรที่จะสร้างใหม่หรือบูรณะ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ยังขาดบุคลากร งบประมาณการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

จังหวัดนครพนม จัดอยู่ในเขตการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 10 ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธร จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดนครพนม แบ่งเขตการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองเป็น 12 อำเภอ ได้แก่ 1. อำเภอเมือง 2. อำเภอธาตุพนม 3. อำเภอเรณูนคร 4. อำเภอนาแก 5. อำเภอปลาปาก 6. อำเภอวังยาง 7. อำเภอโพนสวรรค์ 8. อำเภอนาหว้า 9. อำเภอท่าอุเทน 10. อำเภอนาทม 11. อำเภอบ้านแพง 12. อำเภอศรีสงคราม มีวัดจำนวน 874 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565)

จากปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจวิจัย การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม โดยศึกษาให้ครอบคลุมตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศาสนศึกษา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่ 5. ด้านการสาธารณูปการ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักความมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ 6. หลักความคุ้มค่า เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม
3. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของกิจการคณะสงฆ์ มีการปรับปรุงการกิจให้ทันต่อสถานการณ์พระสงฆ์ได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์สุข ตามหลักธรรมาภิบาล (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546) มีหลักพื้นฐาน 6 ประการ ดังนี้

1.1 หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การกำหนดกฎกติกา และการปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัด

1.2 หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้พระสงฆ์ประชาชน พัฒนาตนเองไปพร้อมกัน

1.3 หลักความโปร่งใส หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก มีระบบ หรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพได้อย่างถูกต้อง

1.4 หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ ประชาชน มีส่วนร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็นตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ

1.5 หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การที่คณะสงฆ์ผู้ปกครองและพระสงฆ์ ตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนเอง การมีจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อสังคมบ้านเมือง มุ่งเน้นบริการอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ประชาชน

1.6 หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เป็นกิจการหลักและต้องถือว่าเป็นหน้าที่จะต้องปฏิบัติ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2535) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการปกครอง คือ พระสังฆาธิการจะต้องทำหน้าที่ปกครองดูแล พระภิกษุ สามเณร ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

2.2 ด้านการศึกษา คือ การบริหารจัดการการศึกษาพระธรรมวินัยและพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม ๒ ประการของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์

2.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่ออบรมบ่มเพาะและเพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา จัดให้มีการเรียนการสอนเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการศึกษาต่อไป

2.4 ด้านการเผยแผ่ คือ การประกาศหรือการดำเนินการใด ๆ ที่เป็นไปตามหลักคำสอนของศาสนาอบรมให้กับศาสนทายาทและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ให้ได้รับรู้และถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย

2.5 ด้านสาธารณูปการ คือ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน กิจกรรมอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยก วัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง กิจกรรมของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร การศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

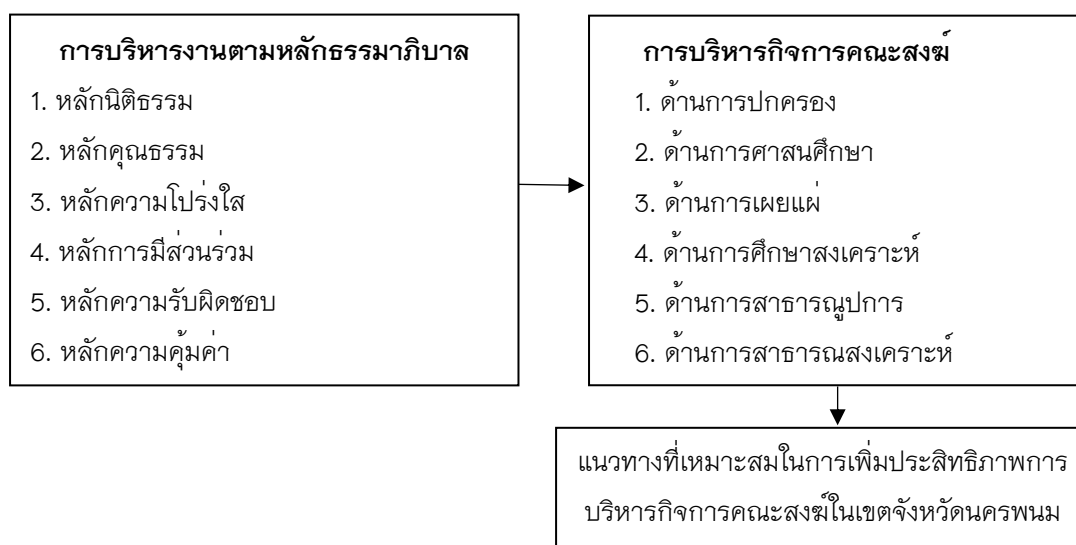
2.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ การดำเนินการกิจการเพื่อก่อให้เกิดเป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม และได้นำหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546) อันเป็นหลักบริหารเพื่อความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพคุณภาพเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความเรียบร้อยและบรรลุปเป้าหมายขององค์การและความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2535) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ สรุปเป็นกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ผู้ปกครองในเขตจังหวัดนครพนม จำนวน 891 รูป ไวยาวัจกร จำนวน 874 คน และบุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 13 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,778 รูป/คน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ผู้ปกครองในเขตจังหวัดนครพนม ไวยาวัจกร และบุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 327 รูป/คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ 1) คณะสงฆ์ผู้ปกครองจำนวน 8 รูป ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดนครพนม จำนวน 1 รูป รองเจ้าคณะจังหวัดนครพนม จำนวน 1 รูป เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 3 รูป และเจ้าคณะตำบล จำนวน 3 รูป 2) ไวยาวัจกรจำนวน 3 คน 3) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม จำนวน 1 คน และ 4) บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน รวมเป็นจำนวน 15 รูป/คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในเขตจังหวัดนครพนม ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ตั้งแต่ 5 หมายถึง มากที่สุด จนถึง 1 หมายถึง น้อยที่สุด ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ส่วนเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม

สำหรับการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2565) ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งดัชนีข้อคำถามมีดัชนีความสอดคล้องที่ 0.80 – 1.00 ซึ่งถือว่าน่าเชื่อถือ แล้วนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยแต่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกัน (Pilot test) คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ผู้ปกครอง ไวยาวัจกร และบุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา ในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 40 รูป/คน เพื่อนำผลไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ Cronbach ได้ผล คือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.97

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อนำไปประกอบการขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พระสังฆาธิการ ไวยาวัจกร และบุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม 2) ขอความร่วมมือจากพระสังฆาธิการและผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม ในการตอบ

แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 327 รูป/คน 3) ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลต่อไป ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม สัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย 15 รูป/คน ได้แก่ 1) คณะสงฆ์ผู้ปกครองจำนวน 8 รูป 2) ไวยาวัจกร จำนวน 4 คน 3) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม จำนวน 1 คน 4) บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน รวมจำนวน 15 รูป/คน 2) นำผลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มาวิเคราะห์และตรวจสอบยืนยันข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple regression analysis) และตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้ 2.1) การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (อ้างอิงในสุภางค์ จันทวานิช, 2553, หน้า 128–130) ดังนี้ 2.1.1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูล ที่ได้มาว่าถูกต้องหรือไม่ โดยแหล่งพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งข้อมูล เวลา สถานที่และ แหล่งบุคคลที่มีความแตกต่างกัน แต่ได้ข้อมูลตรงกัน 2.1.2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่ผู้สังเกต แทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด 2.1.3) ตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) คือการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด 2.1.4) การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ตามความเป็นจริง หลังจากนั้นก็นำข้อมูลออกเป็นประเภท หรือแบ่งไปตามหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในวิจัย 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาสาระ ประเด็นสำคัญ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลในเขตจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาแผนกสามัญศึกษา วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม และ วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 327 คน ส่วนใหญ่เป็นไวยาวัจกร คิดเป็นร้อยละ 46.79 เจ้าอาวาส ร้อยละ 40.67 และ บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนา ร้อยละ 0.61 มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 44.65 มีพรรษา 0 – 10 พรรษา ร้อยละ 55.35 จบการศึกษาแผนก

สามัญศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 74.31 โดยส่วนมากไม่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรม คิดเป็นร้อยละ 47.40 และ ไม่มีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คิดเป็นร้อยละ 82.87

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ดังแสดงตามตาราง 1 และ 2

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในเขตจังหวัดนครพนม

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักนิติธรรม	3.84	0.73	มาก
2. หลักคุณธรรม	3.55	0.84	มาก
3. หลักความโปร่งใส	4.04	0.71	มาก
4. หลักความมีส่วนร่วม	3.78	0.78	มาก
5. หลักความรับผิดชอบ	3.65	0.81	มาก
6. หลักความคุ้มค่า	4.05	0.75	มาก
โดยรวม	3.82	0.65	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในเขตจังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 4.05$) รองลงมา คือ หลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 4.04$) หลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.84$) หลักความมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.78$) หลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.65$) และหลักคุณธรรม ($\bar{X} = 3.55$) ตามลำดับ

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการปกครอง	3.95	0.71	มาก
2. ด้านการศาสนศึกษา	2.92	1.28	ปานกลาง
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	2.57	1.27	ปานกลาง
4. ด้านการเผยแผ่	2.99	1.06	ปานกลาง
5. ด้านการสาธารณูปการ	4.00	0.74	มาก
6. ด้านสาธารณะสงเคราะห์	3.03	1.05	ปานกลาง
โดยรวม	3.24	0.87	ปานกลาง

จากตาราง 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสาธารณูปการ ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมา ด้านการปกครอง ($\bar{X} = 3.95$) ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.03$) ด้านการเผยแผ่ ($\bar{X} = 2.99$) ด้านการศาสนศึกษา ($\bar{X} = 2.92$) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 2.57$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แสดงตามตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ค่าตารางสัมประสิทธิ์ R

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์	B	S.E.	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	-.308	.186	-	-1.658	.09
1. ด้านหลักนิติธรรม X_1	.055	.056	.046	.982	.32
2. ด้านหลักคุณธรรม X_2	.413	.064	.395	6.441	.00*
3. ด้านหลักความโปร่งใส X_3	-.009	.055	-.008	-.172	.86
4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม X_4	-.047	.073	-.042	-.640	.52
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ X_5	.433	.079	.399	5.460	.00*
6. ด้านหลักความคุ้มค่า X_6	.125	.062	.107	2.014	.04*

R = .824 R² = .679

* หมายถึงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** หมายถึงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล (X) ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (Y) โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter method) ดังนี้

1. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 6 ตัวแปร มีความสัมพันธ์พหุคูณกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เท่ากับ 0.824 (R = .824) แสดงว่า ตัวแปรอิสระ (X) ทั้ง 6 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในระดับสูง
2. ปัจจัยที่นำมาศึกษา ทั้ง 6 ตัวแปร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการผันแปรกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เท่ากับ .679 (R² = .679) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร สามารถอธิบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้ร้อยละ 68

3. ปัจจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

3.1 ด้านหลักความรับผิดชอบ X_5 (X_5 Beta = .399)

3.2 ด้านหลักคุณธรรม X_2 (X_2 Beta = .395)

3.3 ด้านหลักความคุ้มค่า X_6 (X_6 Beta = .107)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ $-.308$ ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (b) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $Y = a + b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_n x_n$ แทนค่าในสูตร $\hat{Y} = -.308 (1.658) + .433 X_5 (5.460) + .413 X_2 (6.441) + .125 X_6 (2.014)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = B_1 z_1 + B_2 z_2 + \dots + B_n z_n$ แทนค่า $Z = .399 Z_5 + .395 Z_2 + .107 Z_6$

ผลการทดสอบสมมติฐานจากตาราง 3 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการบริหารคณะสงฆ์ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยด้านที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุดไปหาน้อย คือ หลักความรับผิดชอบต่อ หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ และสามารถรวมกันพยากรณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้ร้อยละ 68

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม พบว่า

1. ด้านการปกครอง การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปกครอง การบริหารมีความเป็นธรรม ถูกต้องดีงาม มีความเมตตาธรรม ให้พระภิกษุมีส่วนร่วมรับผิดชอบการตัดสินใจในการบริหารงานของวัด
2. ด้านการศาสนศึกษา การจัดระบบการศึกษาตามระเบียบตามหลักสูตรกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ พระภิกษุสามเณร ให้ทุนการศึกษา เพื่อให้เกิดกำลังใจหรือแรงจูงใจในการเล่าเรียน
3. ด้านการเผยแผ่ การพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไปเผยแผ่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้น้อมนำไปปฏิบัติตาม
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์ผู้ปกครองให้ความอนุเคราะห์และสงเคราะห์ แก่พระภิกษุสามเณร รวมทั้งประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน
5. ด้านการสาธารณูปการ จัดการควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย จัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัดให้เรียบร้อย
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ สงเคราะห์วัด พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ส่งเสริมช่วยเหลือสังคมให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพ จัดการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

สรุปโดยรวม การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม จากการวิจัยพบว่ามีความสอดคล้องกันทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมีระดับมาก และการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีระดับปานกลาง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มี 3 ด้าน ได้แก่ หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบต่อ และหลักความคุ้มค่า และแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า คณะสงฆ์ยึดหลักปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย จาริตประเพณี กฎหมายบ้านเมือง ตามมติคณะเถรสมาคม ให้นำหลักธรรมาภิบาลมา

ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า การบริหารงานสะดวกราบรื่น การปฏิบัติต่อพระภิกษุด้วยความชอบธรรม ให้พระภิกษุมีส่วนร่วมบริหารรับผิดชอบในการบริหารงานคำนึงถึงคุณค่าของงบประมาณที่ใช้ในกิจกรรมทางพุทธศาสนา เรียบง่าย เหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการอภิปรายผลของการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม

1) ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ในเขตจังหวัดนครพนม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์ธีรภัทร์ อธิธิปัญโญ (กองนิมิตร) (2563) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์ อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์ อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจรินทร์ โกตัน (2554) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิมลญาณ รัชตมงคล (2561) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัย พบว่า ระดับความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส และหลักคุณธรรม ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารวัดให้ความสำคัญในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการวัด ทำให้วัดมีความสามารถในการดำเนินงาน ที่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และ 2) ระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตจังหวัดนครพนม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุธา ไทย (2562) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพของการบริหารด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของพีระศิลป์ บุญทอง (2561) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้โดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบูล) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน จังหวัดสุพรรณบุรีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการบริหารคณะสงฆ์ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยด้านที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุดไปหาน้อย คือ หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ และสามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์

ร้อยละ 68 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิมลภาณรัชตมณฑล (2561) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัด โดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ของหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม (X1) หลักคุณธรรม (X2) หลักความโปร่งใส (X3) หลักการมีส่วนร่วม (X4) หลักความรับผิดชอบ (X5) และหลักความคุ้มค่า (X6) แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารวัดให้ความสำคัญต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารจัดการวัดเพื่อให้วัดมีการพัฒนาได้อย่างแท้จริง หลักนิติธรรม มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัด โดยผู้บริหารวัดได้ยึดมั่น ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ ตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับเป็นเหตุแห่งความสามัคคี ส่งผลถึงการบริหารจัดการวัดดำเนินการไปในทางที่ดียิ่งขึ้น หลักคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัด โดยผู้บริหารวัดได้ปลูกฝังคุณธรรมขึ้นในจิตใจของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบชั่วดี เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่วและคิดแต่สิ่งที่ดี ในการปฏิบัติทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทำให้ชุมชนเกิดมีคุณธรรม 2) การสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล เรียงตามลำดับตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ หลักการมีส่วนร่วม (X4) หลักความรับผิดชอบ (X5) หลักนิติธรรม (X1) หลักความคุ้มค่า (X6) หลักความโปร่งใส (X3) และหลักคุณธรรม (X2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ มีค่าเท่ากับ 0.991 มีอำนาจในการพยากรณ์โดยรวมได้ ร้อยละ 98.20

3. แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการปกครอง ปัจจุบันเจ้าคณะปกครองได้นำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปกครองเป็นที่ตั้ง 2) ด้านการศาสนศึกษา โครงสร้างในการเรียนการสอนมีการจัดระบบระเบียบตามหลักสูตรกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ พระภิกษุสามเณร ให้ทุนการศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรของสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้ความสงเคราะห์ แก่พระภิกษุ สามเณร รวมทั้งประชาชน ให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน 5) ด้านการสาธารณูปการ จัดการควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่งเสริมในการช่วยเหลือวัด พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบูล) (2554) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดสุพรรณบุรี 1) ด้านการปกครอง แต่ละวัดควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกัน เมื่อมีการกระทำผิดต้องมีการลงโทษอย่างจริงจัง การบริหารงานของเจ้าอาวาสควรมีการกระจายอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ฝ่ายสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา ควรจัดหาทุนการศึกษาให้เพียงพอ รัฐบาลควรมีนโยบายให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนหนังสือ พระภิกษุสามเณรควรมีการศึกษาทั้งทางปริยัติและปฏิบัติอย่างจริงจัง ควรจัดตั้งกองทุนสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เรียนดียากจน 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ รัฐบาลควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้อบรมคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน สนับสนุนการปรับปรุงวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม รัฐบาลควรส่งเสริมงบประมาณในการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 4) ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ควรพัฒนาด้านให้ มีความรู้รอบด้านทั้งทางโลกและทางธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันหยุดราชการหรือนักชัตฤกษ์ 5) ด้านการสาธารณูปการ พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปรับปรุงวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สงบ การก่อสร้างไม่ควรสร้างเกินความจำเป็นของวัด เป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ วัดควรเป็นศูนย์กลางที่สามารถชี้นำทิศทางที่ถูกที่ควรในการพัฒนาชุมชน รัฐหรือวัดควรจัดสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลแก่พระภิกษุ สามเณร จัดเป็นศูนย์รวมในการสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรปฏิบัติต่อบรรพชิตโดยใช้หลักหลักคุณธรรม ด้วยกัลยาณจิต กำกับดูแลให้บรรพชิตประพฤติตน อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย

1.2 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรปฏิบัติงานด้วยหลักความรับผิดชอบ จัดให้มีการร่วมรับผิดชอบในการวิเคราะห์ สภาพปัจจุบันเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและบริหารงาน มีการมอบหมายภารกิจในการดูแลพัฒนาชุมชน และมีการจัดตั้งศูนย์ที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาสังคม

1.3 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรปฏิบัติงานด้วยหลักความร่วมมือร่วมใจ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาวัด มีส่วนร่วมในการวางกรอบนโยบายในการปรับปรุงพัฒนาวัด การตัดสินใจและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในวัด ร่วมในการจัดอบรมและปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ

1.4 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรปฏิบัติงานด้านการศาสนศึกษาโดย สนับสนุนพระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรมผ่าน ให้มีความรู้สามารถสอนบาลีและธรรมศึกษาได้ เชิดชูเกียรติครูผู้สอนพระปริยัติธรรมประโยคต่างๆ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเงินทุนการศึกษา

1.5 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรปฏิบัติงานด้านการศึกษาสงเคราะห์โดย การเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย เปิดสอนอบรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนทุกสาร-อาทิตย์ และนักชัตฤกษ์ จัดการประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน

1.6 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่โดย จัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ ผูกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรม ห้องสมุด ขึ้นภายในวัด จัดอบรมจริยธรรมตามโรงเรียนและสถานที่ราชการสม่ำเสมอ

1.7 คณะสงฆ์ผู้ปกครองควรนำหลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดย พัฒนาและบริหารวัดให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคมในทุกด้าน รวมทั้งการร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน ประพฤติตนและส่งเสริมบรรพชิตในกรอบพระธรรมวินัย ปฏิบัติงานให้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ไปตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์ก่อนจัดซื้อ และส่งเสริมให้มีการจัดงานอย่างเรียบง่ายให้เหมาะสม

1.8 แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้ 1) ด้านการปกครอง โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปกครองเป็นที่ตั้ง 2) ด้านการศาสนศึกษา จัดระบบระเบียบตามหลักสูตรกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ พระภิกษุสามเณร 3) ด้านการเผยแผ่ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้

ความสามารถในการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้ความสำคัญ
สงเคราะห์ แก่พระภิกษุ สามเณร รวมทั้งประชาชน ให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน 5) ด้านการสาธารณูปการ จัดการ
ควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้
เรียบร้อย และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่งเสริมในการช่วยเหลือวัด พระภิกษุ สามเณร และประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และวิจัยปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปพัฒนาคณะสงฆ์ต่อไป

2.2 ควรวิจัยการพัฒนารูปแบบประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและ
ต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูโพธิจิตตาคูณ (กิตติพงษ์ สุบุญโญ). (2561). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3*.
วิทยานิพนธ์ พท.ด. (พระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิมลญาณ รัชตมงคลชล. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมมาภิบาล*. วารสาร
วิทยาลัยนครราชสีมา, 12(1), 89-100.
- พระครูสังฆรักษ์ธีรภัทร์ อิทธิปัญโญ (กองนิมิตร). (2563). *การบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาลของคณะสงฆ์ อำเภอพรหมบุรี*
จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ พท.ม. (การจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรินทร์ โกตัน. (2554). *การศึกษาบริหารงานตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน 3 จังหวัด*
ชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาสุริยา ลือสีโล. (2561). *การศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานด้านศาสนศึกษา*. วิทยานิพนธ์
พท.ม. (การจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2548). *การบริหารวัด*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505, 31 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 79 (ตอนที่ 115 ฉบับพิเศษ), หน้า 29-44.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (2535, 4 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 (ตอนที่ 16 ฉบับพิเศษ), หน้า 5-11.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561. (2561, 17 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135, ตอน 50 ก. หน้า 1-4.
- พระราชบัญญัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุล). (2554). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัด*
สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ พท.ม. (การจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมภาร สุทวิเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรร. (2561). *ประสิทธิผลของการบริหาร กิจการคณะสงฆ์*. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 8(1), 153.
- พระสุธา ไทย. (2562). *ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาในเขตหนองแขม*. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์
ร.ป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.

- พีระศิลป์ บุญทอง. (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ พธ.ม.(การจัดการเชิงพุทธ). นครศรีธรรมราช : วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชกฤษฎีกา. (2546). ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. (9 ตุลาคม 2546) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม120 ตอนที่ 100 ก, หน้า 1-16.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่18). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2565). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC). เข้าถึงได้จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>. 15 สิงหาคม 2565
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2565. เข้าถึงได้จาก <https://www.onab.go.th/th/ebook/category/detail/id/1/id/130>. 20 ธันวาคม 2565.

